

Broedvogels van Rottige Meente in 2013

Romke Kleefstra

Sovon-rapport 2013/51

Broedvogels van Rottige Meente in 2013

Romke Kleefstra

Sovon-rapport 2013/51
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Staatsbosbeheer

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2013

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer regio Noord

Foto's: Ruurd-Jelle van der Leij (Grote Canadese Gans) & Romke Kleefstra (overige foto's)

Wijze van citeren: Kleefstra R. 2013. Broedvogels van Rottige Meente in 2013. Sovon-rapport 2013/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

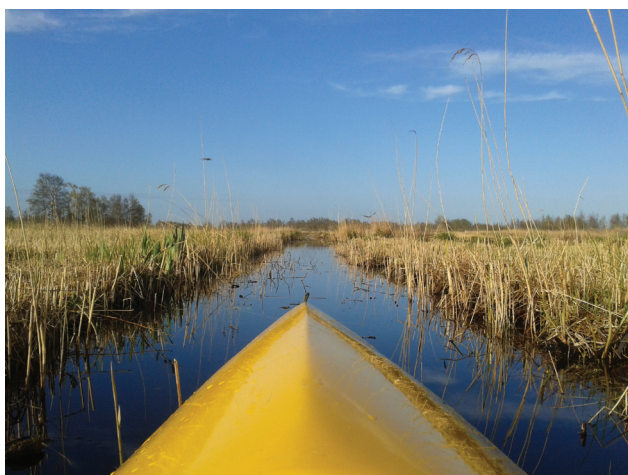
Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	7
3. Werkwijze en omstandigheden in 2013	9
3.1. Veldwerk	9
3.2. Interpretatie	10
3.3. Weersomstandigheden	10
3.4. Foutenmarges	10
4. Resultaten	11
4.1. Soorten en aantallen	11
4.2. Vergelijking met eerdere kartering in 1999 en 2006	11
4.3. Soortbesprekingen	12
4.4. Overige waarnemingen	15
5. Evaluatie	17
Literatuur	19
Bijlagen	
Bijlage 1. Interpretatiecriteria	
Bijlage 2. Landelijke trends	
Bijlage 3. Verspreidingskaarten broedvogels Rottige Meente 2013	

Samenvatting

In het voorjaar van 2013 werd Rottige Meente (930 ha) in provincie Fryslân gekarteerd op broedvogels. Er werden vijf bezoeken gebracht en een totaal van 7,8 minuten per hectare besteed aan veldwerk. Er zijn 84 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan 16 op de Rode Lijst staan van bedreigde en kwetsbare soorten (Van Beusekom et al. 2005). Vergeleken met eerdere karteringen laten een toename zien bij de Knobbeltzwaan, alle aanwezige ganzensoorten en broedvogels van ouder moerasbos. Opvallend is de afname bij vrijwel alle zangvogels van rietland.

Dit rapport beschrijft de uitgevoerde kartering en de resultaten daarvan. Enkele soorten worden ander beschreven, waarbij met name uitgaat naar habitatkeuze, trend en broedsuccessen.

Inventariseren per kano in de Rottige Meente in 2013, met links de situatie tijdens de tweede rond (30 april) en rechts de situatie tijdens de vijfde ronde (19 juni).

1. Inleiding

Voor de evaluatie van het beheer in natuurgebieden laat Staatsbosbeheer jaarlijks een deel van haar gebieden inventariseren. In het voorjaar van 2013 is 930 ha van het laagveenmoeras Rottige Meente integraal gekarteerd op broedvogels. Voor een groot deel van het gebied (569 ha) betrof het een herhaling van karteringen die in 1999 en 2006 plaatsvonden. Al deze inventarisaties werden uitgevoerd door de

auteur van dit rapport, werkzaam bij de vereniging Sovon Vogelonderzoek Nederland, dat de inventarisatie uitvoerde als onderdeel van het consortium De Vlinderstichting, Sovon & EIS voor Staatsbosbeheer Nederland. In dit rapport worden de inventarisatieresultaten beschreven en vergeleken met eerdere inventarisatieresultaten.

De start van het voorjaar liet door koude weersomstandigheden lang op zich wachten. Tijdens de eerste inventarisatieronde was de vegetatie berijpt en het meeste open water bedekt met een dunne laag ijs (31 maart 2013).

2. Gebiedsbeschrijving

De Rottige Meente ligt even ten westen van Wolvega, in de Zuid-Friese gemeente Weststellingwerf (figuur 1). De totale oppervlakte van het Staatsbosbeheer-object bedraagt ruim 1000 ha. Hiervan is 930 ha op broedvogels geïnventariséerd.

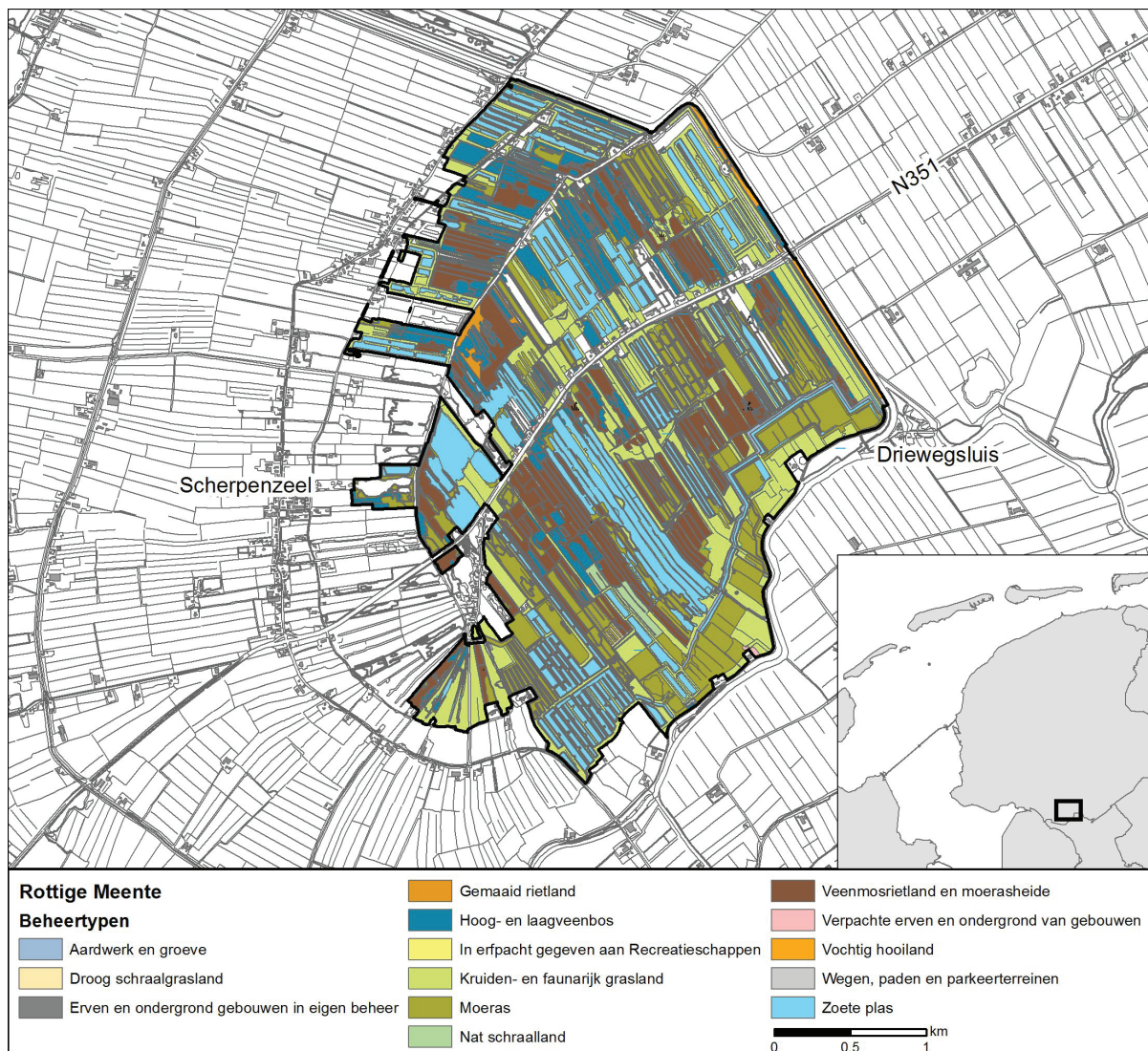
De Rottige Meente is gesitueerd in het beneden-stroomse gebied van Linde en Tjonger. Het gebied vormt een belangrijke schakel in de keten van Noord-Nederlandse laagveenmoerassen, zich strekkende van de Kop van Overijssel tot in het noordoosten van Fryslân.

Het natuurreservaat wordt aan de west- en noordzijde begrensd door de streekdorpjes Spanga, Scherpenzeel en Munnekeburen. In het noordoosten raakt het gebied de begrenzing van de Brandemeer, tevens in beheer bij Staatsbosbeheer. Aan de oostzijde loopt het vaarwater van de Helomavaart en aan de zuid-

zijde kronkelt de Linde. Achter deze begrenzingen ligt vrijwel overal intensief beheerd, diep ontwaterd veenweidegebied.

Uitvoerige besprekingen van ecologie, abiotische omstandigheden, waterhuishouding, vegetatie en levensgemeenschappen staan o.a. in Altenburg & Wymenga (1989), Plantinga (1995), Buro Bakker (2003) en Plantinga (2006).

De Rottige Meente laat zich nog steeds omschrijven als een uitgestrekt laagveenontginningsgebied. Stukken broekbos, grote lappen veenmosrietland, petgaten in tal van verlandingsstadia, natte rietmoerassen en vochtige schraalgraslandjes typeren het landschap. Het gebied wordt opgesplitst door de drukke Pieter Stuyvesantweg (N351). Ten noorden hiervan heeft de Rottige Meente grotendeels een besloten

Figuur 1. Geïnventariséerd terrein in de Rottige Meente met weergave van beheertypen.

karakter door broekbos en erven met opgaande begroeiing. De zuidzijde is het gebied meer open van karakter. Alleen rond enkele petgatencomplexen is opgaand broekbos te vinden. Elders bestaat het uit veenmosrietlanden, nat rietmoeras en open water. De nieuw ingerichte terreindelen, zoals omschreven

in Kleefstra & Jager (2006) ontwikkelen zich langzaam. Nieuw gegraven trekpaten worden omzoomd door rietruigten met braam, en in sommige hebben zich natte helophytenvegetaties ontwikkeld. In die zin week de landschappelijke indruk niet veel af van die in 2006 (Kleefstra & Jager 2006).

Twee voorbeelden van gemaaid veenmosrietland met (jonge) opslag. Op de foto links is vooral te zien hoe een niet gemaaid stukje rietland gedomineerd wordt door jonge opslag van berk.

3. Werkwijze en omstandigheden in 2013

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Staatsbosbeheer zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

3.1. Veldwerk

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele (2011). Bij de kartering lag de nadruk op soorten van de lijst uit het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL), plus aanvullende soorten van het BMP-B (Broedvogel Monitoring Project – Bijzondere Soorten). Op verzoek van de opdrachtgever zijn daarnaast alle overige broedvogels genoteerd, maar nachtrondes bleven derhalve uit.

Er werden vijf integrale inventarisatieronden uitgevoerd in de periode 31 maart tot 20 juni (tabel 1). In totaal zijn 121 uren besteed aan veldwerk (7260 min.), ofwel 7,8 minuten per hectare. Het gebied is voor een laagveenmoeras tamelijk eenvoudig te voet te belopen, omdat het is doorspekt met zetwallen

die jaarlijks worden gemaaid. Alleen voor de lange trekgraten achter het voormalige Staatsbosbeheerkantoor aan de zuidkant van de N351 werd een kano gebruikt.

De meeste veldbezoeken begonnen een klein uur voor zonsopgang en duurden tot het einde van de ochtend. De af te leggen route was iedere ronde vrijwel hetzelfde, omdat de vele zetwallen en gemaaide veenmosrietlanden het mogelijk maakten een goede dekkende route te lopen.

Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlap-pende territoria of leefgebieden, werd geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren.

Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen. Voor wat de Grauwe Ganzen en Brandganzen betreft, maakte het gebruik van een kano het mogelijk langs de ribben van de trekgraten te peddelen en onderwijl de nesten te tellen, waardoor een goede indruk is verkregen van het aantal broedende paren in de lange trekgraten in het zuidelijke deel van het onderzochte gebied. Aanvullend werden in de grazige terreinen op de flanken van het moeras

Tabel 1. Tijdsinvestering in de Rottige Meente (930 ha) in 2013.

Ronde	Datum	Begin	Eind	Totaal	Minuten
1	31 maart	7:25	12:15	4:50	290
	01 april	7:15	11:45	4:30	270
	02 april	6:45	12:30	5:45	345
	03 april	6:45	10:45	4:00	240
	04 april	7:00	9:30	2:30	150
2	21 april	5:30	12:20	6:50	410
	22 april	5:30	12:15	6:45	405
	23 april	5:30	13:15	7:45	465
	30 april	5:30	8:50	3:20	200
3	06 mei	5:15	11:55	6:40	400
	07 mei	5:10	9:00	3:50	230
	08 mei	5:05	13:00	7:55	475
	09 mei	4:55	9:15	4:20	260
	16 mei	4:55	7:40	2:45	165
4	26 mei	4:40	10:10	5:30	330
	29 mei	5:00	10:05	5:05	305
	30 mei	4:45	11:05	6:20	380
	31 mei	4:20	10:30	6:10	370
5	14 juni	4:20	9:30	5:10	310
	15 juni	4:20	10:20	6:00	360
	18 juni	4:05	11:30	7:25	445
	19 juni	3:50	11:25	7:35	455
					7260

ganzenparen met jongen geteld om een indruk te verkrijgen van broedsuccessen, dit alles conform de inventarisatie in 2006 (Kleefstra & Jager 2006).

3.2. Interpretatie

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van broedcode, ingetekend op veldkaarten. Later werden deze gedigitaliseerd en ingevoerd in het online autoclusterprogramma van Sovon. Clustering van waarnemingen tot territoria gebeurde op basis van de criteria zoals beschreven in Van Dijk & Boele (2011), maar met een lichte aanpassing vanwege het geringe aantal bezoeken (5 i.p.v. 8). Exacte cluster-criteria zijn terug te vinden in bijlage 1. Nestvondsten of nestindicatieve waarnemingen telden in alle gevallen mee. De stippen op de verspreidingskaarten zijn de locaties van waarnemingen met de hoogste broedcode of anders de laatste meetellende waarneming binnen de geïnterpreteerde territoria.

Voor de Grauwe Gans zijn interpretatiecriteria aangepast op het late broedseizoen. Veel paren kwamen laat tot broeden en liepen tijdens de eerste ronde nog buiten de begrenzing van het onderzochte terrein te grazen op boerenland om zich op te vetten voor de broedperiode. Normaliter is 15 april de uiterste datumgrens, maar het hanteren hiervan zou leiden tot een onderschatting van het daadwerkelijke aantal broedparen. Zodoende zijn ook de waarnemingen van ronde 2 (21-30 april) ten volste benut door de datumgrens hierop aan te passen.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen.

Tabel 3. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in de periode maart-juni, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2012).

Maand	Temperatuur		Zonuren		Duur neerslag	
	2013	Ref	2013	Ref	2013	Ref
Maart	2,5	6,2	4,0	4,1	1,7	2,0
April	8,1	9,3	6,1	5,8	1,0	1,4
Mei	11,5	13,2	5,4	6,7	2,3	1,5
Juni	15,3	15,7	5,9	6,5	1,3	1,5

Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2013 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat.

Het jaar 2013 kende de koudste lente in ruim 40 jaar. Het broedseizoen startte dan ook uitzonderlijk laat. Op 13 maart kwam het op veel plaatsen in ons land nog tot strenge vorst (minimumtemperatuur tussen -10,0 en -15,0 °C). De lente diende zich pas aan rond het midden van april. Bij de eerste ronde lag er nog ijs in de ondiepe waterpartijen. Op de 14^e werd in De Bilt voor het eerst na de winter de grens van 20,0 °C bereikt ('warme dag'). Ook mei was een koele maand. Met gemiddeld over het land 129 mm neerslag tegen 172 mm normaal, was de lente droog. Maart en april waren droge maanden, mei was vrij nat. De maand juni was vrij koel en behoorlijk wisselvallig (bron: KNMI).

3.4. Foutenmarges

De indruk bestond dat het koude en droge weer op veel ochtenden een drukkende invloed had op de zangactiviteit van de broedvogels. Het is daardoor mogelijk dat van sommige soorten zangvogels de aantallen zijn onderschat. Datzelfde zou ook zomaar kunnen gelden voor Grauwe Ganzen, die laat tot broeden kwamen en waarvan de indruk bestond dat sommige paren verstek lieten gaan.

De gehanteerde bezoekfrequentie is afgestemd op het karteren van een selectie van minder algemene soorten. Doordat niet het hele onderzoeksgebied gedurende iedere ronde tussen een uur voor- en twee uur na zonsopgang werd geteld en slechts vijf in plaats van acht bezoeken zijn gebracht, zullen vooral territoria van algemene soorten met een exclusieve ochtendzangpiek (bijv. Merel, Kleine Karekiet) zijn gemist. De aantallen en verspreiding van nachtvogels is niet conform de werkelijkheid, vanwege het ontbreken van gerichte nacht- en schemerbezoeken.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 84 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het onderzoeksgebied (tabel 3), waarvan er 16 op de Rode Lijst staan.

4.2. Vergelijking met eerdere kartering in 1999 en 2006

Integrale karteringen van de Rottige Meente werden eerder uitgevoerd in 1999 (Kleefstra 1999) en 2006 (Kleefstra & Jager 2006). Ook in 1988 werd het ge-

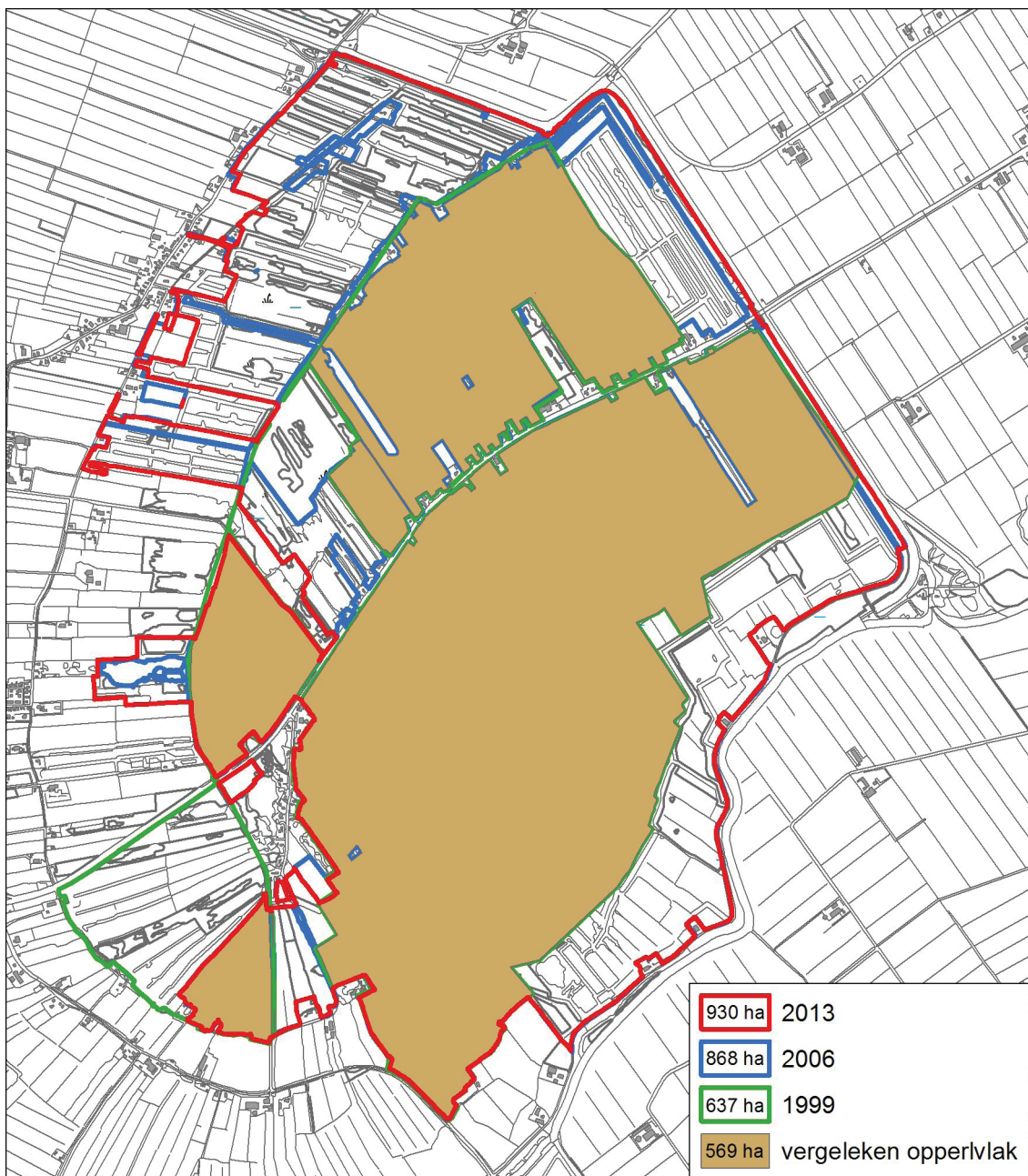
Tabel 3. Aantallen en dichtheden van broedvogels in de Rottige Meente in 2013. Rode Lijstsoorten zijn vet weergegeven.

soort	aantal	N/100ha	snl	soort	aantal	N/100ha	snl
Fuut	8	0,9		Graspieper	5	0,5	x
Aalscholver	386	0,1	x	Gele Kwikstaart	2	0,2	x
Roerdomp	3	0,3	x	Winterkoning	75	8,1	
Blauwe Reiger	41	0,1		Heggenmus	14	1,5	
Ooievaar	5	0,5		Roodborst	10	1,1	
Knobbelzwaan	21	2,3		Nachtegaal	3	0,3	x
Kolgans	1	0,1	x	Blauwborst	58	6,2	x
Grauwe Gans	681	73,2	x	Gekraagde Roodstaart	11	1,2	x
Soepgans	1	0,1		Roodborsttapuit	7	0,8	x
Grote Canadese Gans	28	3,0		Merel	50	5,4	
Brandgans	127	13,3	x	Zanglijster	19	2,0	x
Nijlgans	62	5,5		Sprinkhaanzanger	52	5,6	x
Bergeend	8	0,9	x	Snor	33	3,6	x
Krakeend	169	16,6	x	Rietzanger	389	41,8	x
Wintertaling	6	0,6	x	Bosrietzanger	44	4,7	x
Wilde Eend	237	23,5		Kleine Karekiet	248	26,6	
Soepeend	33	3,6		Spotvogel	9	1,0	x
Zomertaling	3	0,3	x	Braamsluiper	3	0,3	x
Slobeend	37	2,7	x	Grasmus	89	9,6	x
Kuifeend	36	3,0	x	Tuinfluiter	55	5,9	
Bruine Kiekendief	7	0,8	x	Zwartkop	78	8,4	
Havik	3	0,3		Tjiftjaf	144	15,5	
Buizerd	6	0,6		Fitis	338	36,3	
Torenvalk	1	0,1		Gr Vliegenvanger	9	1,0	x
Fazant	22	2,4		Bonte Vliegenvanger	3	0,3	
Waterral	12	1,3	x	Baardman	1	0,1	x
Waterhoen	5	0,5		Staartmees	2	0,2	
Meerkoet	29	3,1		Matkop	7	0,8	x
Scholekster	4	0,4	x	Pimpelmees	27	2,9	
Kievit	25	2,7		Koolmees	62	6,7	
Watersnip	3	0,3	x	Boomkruiper	10	1,1	x
Grutto	4	0,4	x	Wielewaal	3	0,3	x
Wulp	6	0,6	x	Gaai	6	0,6	
Tureluur	3	0,3	x	Kauw	3	0,3	
Kokmeeuw	3	0,2		Zwarte Kraai	11	1,2	
Holenduif	10	1,1		Spreeuw	4	0,4	
Houtduif	30	3,2		Vink	72	7,7	
Koekoek	11	1,2		Groenling	6	0,6	x
IJsvogel	3	0,3		Putter	1	0,1	x
Grote Bonte Specht	17	1,8	x	Kneu	2	0,2	x
Kleine Bonte Specht	2	0,2	x	Goudvink	10	1,1	
Boompieper	53	5,7	x	Rietgors	214	23,0	

bied volledig geïnventariseerd (Versluys 1988), maar die kartering blijft hier buiten beschouwing. De gehanteerde werkwijze in 2013 was in hoofdlijnen overeenkomstig met 1999 en 2006. Het te karteren oppervlak was echter in alle drie jaren verschillend. Het gedeelte dat in alle drie onderzoeksjaren werd gekarteerd bedraagt 569 ha en staat weergegeven in figuur 2. De vergelijking tussen de drie integrale karteringen staat in tabel 4.

4.3. Soortbesprekingen

In de soortbesprekingen wordt ingegaan op de aard van gemaakte waarnemingen, curiositeiten, habitatkeus en broedbiologie. Daarnaast gaat aandacht uit naar de vergelijking met de eerdere karteringen. Wanneer er over genoemde onderwerpen niets dan algemene zaken valt te vertellen, wordt een soort niet besproken.

Figuur 2. Deel van het gebied dat in zowel in 1999, 2006 als in 2013 werd gekarteerd.

Tabel 4. Aantallen broedvogels in het in figuur 2 aangegeven deel van het gebied in 1999, 2006 en 2013. Alleen soorten zijn weergegeven waarvan in alle jaren gegevens voorhanden waren. Rode Lijst-soorten zijn vet weergegeven.

soort	1999	2006	2013	soort	1999	2006	2013
Fuut	6	12	6	Gele Kwikstaart	2	1	1
Aalscholver	401	622	386	Witte Kwikstaart	2	-	0
Roerdomp	3	3	3	Winterkoning	-	-	42
Blauwe Reiger	19	24	41	Heggenmus	7	-	6
Purperreiger	1	0	0	Roodborst	-	-	7
Ooievaar	1	2	3	Nachtegaal	2	3	1
Knobbelzwaan	6	9	13	Blauwborst	26	60	37
Kolgans	0	1	0	Gekraagde Roodstaart	0	4	8
Grauwe Gans	40	238	453	Roodborsttapuit	0	0	5
Grote Canadese Gans	4	9	18	Merel	-	-	27
Brandgans	0	8	82	Zanglijster	-	-	10
Nijlgans	10	31	41	Grote Lijster	1	0	0
Bergeend	0	0	3	Sprinkhaanzanger	36	41	31
Krakeend	17	61	86	Snor	17	38	28
Wintertaling	2	0	2	Rietzanger	229	348	270
Wilde Eend	-	-	150	Bosrietzanger	15	40	15
Soepeend	-	-	15	Kleine Karekiet	195	234	163
Zomertaling	1	1	1	Spotvogel	5	1	4
Slobeend	10	2	9	Grasmus	39	42	43
Tafeleend	2	0	0	Tuinfluit	-	-	27
Kuifeend	11	30	21	Zwartkop	13	26	44
Bruine Kiekendief	2	3	7	Tjiftjaf	-	-	78
Havik	1	1	3	Fitis	-	-	234
Buizerd	7	6	3	Grauwe Vliegenvanger	2	3	5
Torenvalk	0	2	1	Bonte Vliegenvanger	0	0	1
Fazant	8	-	12	Baardman	4	0	1
Waterral	17	20	8	Staartmees	2	1	1
Porseleinhoen	4	1	-	Matkop	7	7	5
Klein Waterhoen	1	0	-	Pimpelmees	8	-	15
Waterhoen	4	3	2	Koolmees	-	-	33
Meerkoet	-	-	12	Boomkruiper	2	8	3
Scholekster	3	0	0	Wielewaal	2	4	2
Kievit	7	10	12	Gaai	-	-	2
Watersnip	1	12	2	Kauw	-	-	2
Grutto	6	0	0	Zwarte Kraai	-	5	5
Wulp	18	6	6	Spreeuw	1	3	4
Holenduif	2	2	3	Ringmus	1	1	0
Houtduif	-	-	19	Vink	-	-	43
Koekoek	16	10	8	Groenling	2	1	0
IJsvogel	0	0	2	Putter	2	4	0
Grote Bonte Specht	3	4	9	Kneu	8	4	1
Kleine Bonte Specht	1	2	2	Goudvink	1	6	6
Boompieper	21	49	35	Rietgors	161	216	159
Graspieper	5	17	4				

GRAUWE GANS, 681 territoria
 Het aantal van 681 territoria van de Grauwe Gans ligt bijna 2,5 keer zo hoog als in 2006, toen in ongeveer hetzelfde gebied 276 territoria werden vastgesteld. Puur op basis van de aantallen in tabel 4 laat de populatie Grauwe Ganzen in de Rottige

Meente sinds 1999 een jaarlijkse groei zien van 25%. Wanneer men er vanuit zou gaan dat de populatie in 1999 voor de hele Rottige Meente (dus niet alleen het gekarteerde deel) circa 50 paren omvatte en een schatting voor 2013 op 700 uit zou komen, bedraagt het jaarlijkse groeipercentage 27%. Dat is in beide

Tabel 5. Aanwezigheid van paren met jongen bij de Grauwe Gans in de Rottige Meente 2013 in vergelijking met 2006 (Kleefstra & Jager 2006).

periode	2006			2013		
	N gezinnen	N jongen	N/jongen/gezin	N gezinnen	N jongen	N/jongen/gezin
2e helft april	12	50	4,2	2	10	5,0
2e helft mei	15	57	3,8	25	100	5,0
halverwege juni	17	67	3,9	50	207	3,0

gevallen hoger dan de jaarlijkse groei op landelijk niveau (19% in de periode 1999-2008; Voslamber *et al.* 2010).

Dat er beduidend meer paren tot broeden komen in de Rottige Meente werd de eerste ronde al duidelijk. In het trekpatencomplex achter het voormalige Staatsbosbeheerkantoor werden per kano nesten geteld. Een identieke telling in hetzelfde deel van het gebied leverde in 2006 tijdens de eerste ronde bijna 100 nesten op, nu waren dat er 170.

Al tijdens die eerste ronde, nog voordat Staatsbosbeheer begon met het onklaar maken van ganzen-eieren, werden de eerste nestjongen gezien, hoewel zich bij de tweede ronde slechts twee gezinnen in het gebied ophielden (tabel 5). In vergelijking met 2006 kwamen gezinnen dus relatief laat tevoorschijn. Het aantal gezinnen liep op tot ten minste 69 halverwege juni, met 207 grote jongen. Berekend over de hele broedpopulatie in het gebied komt dat neer op een broedsucces van 0,3 jong per paar. Dat staat gelijk aan wanneer 30% van de broedparen één jong zou hebben grootgebracht. Dat is beter dan in 2006 (24,3%) en voor zo'n grote kolonie ook aan de hoge kant, zelfs als er geen eieren geprikt zouden zijn (van der Jeugd *et al.* 2006).

Kleefstra & Jager (2006) beschreven dat de broedpopulatie van de Grauwe Gans in de Rottige Meente in de periode 1999-2006 getalsmatig even snel groeide als die in laagveenmoeras Alde Feanen, met dit verschil dat in de Rottige Meente jaarlijks ganzeneieren onklaar werden gemaakt en men in de Alde Feanen de ganzeneieren ongemoeid liet. Op basis van de toename van de Grauwe Gans in de Rottige Meente sindsdien, wordt een jaarlijkse toename berekend die boven het landelijk gemiddelde ligt. Opnieuw zet dat – evenals in 2006 – vraagtekens bij maatregelen als eieren prikken, die aantalsbeperkend worden genoemd.

GROTE CANADESE GANS, 28 territoria

Nadat in 1999 voor het eerst vier paren werden vastgesteld (Kleefstra 1999) name de Grote Canadese Gans toe tot 28 paar in 2013. Dat is een jaarlijkse groei van 19%, wat iets hoger ligt dan de landelijke groei van 14% in de periode 1999-2008 (Voslamber *et al.* 2010). Er werden maar een handjevol nesten gevonden, wat ook te maken kan hebben met het heimelijk broedgedrag van de soort. Zowel halverwege juni als juli werden slechts vier paren met in totaal 18 jongen gezien. Over alle broedparen berekend, is dat 0,6 jong per paar.

BRANDGANS, 127 territoria

Hoewel in 1999 al een eerste territorium van de Brandgans in de Rottige Meente werd vastgesteld (Kleefstra 1999) duurde het tot 2004 eer de soort er vaste grond onder de poten kreeg. Sindsdien heeft de Brandgans er een exceptionele jaarlijkse groei van 50% laten zien. Daarmee is de populatie sneller gegroeid dan de grootste Friese concentratie in de Alde Feanen (jaarlijkse groei van 45% in 1999-2010, gegevens R. Kleefstra) en is het ook meteen de op één na grootste brandganzenpopulatie van de provincie. Bovendien liggen de aantallen fors hoger dan tot nu toe bekend was.

Het gros van de Brandganzen broedt op de ribben in de trekpaten achter het voormalige Staatsbosbeheerkantoor. Hier werden alleen al tijdens de tweede ronde 50 nesten geteld. Paren met jongen verzamelden zich in de paardenweides langs de Lindedijk. Tijdens de laatste ronde in juni werden in totaal 16 gezinnen gezien met in totaal 49 jongen. Een extra bezoek aan het opgroeigebied van de ganzen op 15 juli een totaal van 21 gezinnen op met in totaal 67 jongen (tabel 6). Het gros hiervan was zo goed als vliegvlug, wat betekent dat het broedsucces op 0,5 jong per paar zou komen.

Tabel 6. Aanwezigheid van paren met jongen bij de Grote Canadese Gans en Brandgans in de Rottige Meente 2013

periode	Brandgans			Grote Canadese Gans		
	N gezinnen	N jongen	N/jongen/gezin	N gezinnen	N jongen	N/jongen/gezin
2e helft mei	3	13	4,3	0	0	0,0
halverwege juni	16	49	3,1	4	18	4,5
halverwege juli	21	67	3,2	4	18	4,5

In de kolonie werd op 18 juni een gekleurringde Brandgans afgelezen. Het betrof een jong vrouwtje dat in 2012 als jong werd geringd in de broedpopulatie bij het Haringvliet.

NIJLGANS, 62 territoria

De Nijlgans is op basis van de vergelijkende aantallen in tabel 4 jaarlijks met 14% toegenomen. Het totale aantal broedparen kwam in 2013 uit op 62, waarvan een derde deel in de lange trekgraten achter het voormalige Staatsbosbeerkantoor. Het is zeer de vraag hoe succesvol de soort werkelijk was. Tijdens de inventarisatieronden werd maar één nest gevonden en ook maar één paar met jongen gezien. Het kan maar zo zijn dat later in de zomer, na de vijfde ronde nog paren met jongen zijn opgedoken.

BRUINE KIEKENDIEF, 7 territoria

Het aantal van 7 territoria is beduidend hoger dan de 2-4 territoria die de afgelopen 15 jaar jaarlijkse werden vastgesteld. Het is niet ondenkbaar dat de soort profiteert van nattere omstandigheden in rietvelden. In vijf van de zeven territoria was zeker sprake van een nest, vastgesteld op basis van waarnemingen van nestbouw, prooi-overdrachten tussen mannetje en vrouwtje en prooi-aanvoer naar het nest. De andere twee territoria werden vastgesteld op basis van baltende paren. In alle gevallen waren nesten/territoria gelokaliseerd in nat, overjarig rietland.

HAVIK, 3 territoria

In alle territoria werd een nest gevonden. Van twee nesten vlogen tenminste 4 jongen uit ($2x \geq 2$ takelingen). Het derde nest is in de jongenfase niet bezocht. Ten opzichte van de karteringen in 1999 en 2006 (in beide jaren 1 terr.) is het aantal broedparen toegenomen.

BUIZERD, 6 territoria

In alle territoria werden nesten gevonden. Een daarvan mislukte in de eifase, alle andere nesten hebben jongen opgeleverd, maar hoeveel daadwerkelijk uitvlogen is de vraag. Ten opzichte van 2006 is het aantal paren teruggelopen van negen naar zes paar.

KOKMEEUW, 3 territoria

Verspreid door de nieuwe plasdrasse stukken langs de Lindedijk werden drie nestelende kokmeeuwenparen opgemerkt. De paren verdwenen echter in de loop van het voorjaar.

IJSVOGEL, 3 territoria

Met de koudeomstandigheden in de voorgaande winters kreeg de IJsvogel in ons land een gevoelige tik. Des te opmerkelijker is de aanwezigheid van drie broedparen in de Rottige Meente. In twee van de drie territoria werd een nest gevonden, beide in een omgevallen wortelkruit op een ribbe, respectievelijk bij de kijkhut (mislukte broedpoging) en in de aalscholverkolonie (onbekend aantal jongen uitgevlogen). Ook in het noordelijke deel werd een territorium vastgesteld op basis van meerdere waarnemingen van voedselvluchten en alarmgedrag.

ROODBORSTTAPUIT, 7 territoria

De Roodborsttapuit heeft zich ná 2006 in de Rottige Meente gevestigd, zoals de soort in de afgelopen jaren ook als broedvogel opdook in andere noordelijke laagveenmoerassen als De Deelen en Alde Feanen (eigen waarnemingen). In het Staatsbosbeheergebied van de Rottige Meente werden zeven paartjes vastgesteld, daarbuiten nog eentje. Territoria berusten op alarmerende vogels en waarnemingen van gezinnen in mei en juni.

4.4. Overige waarnemingen

In en rond de Rottige Meente bevinden zich nogal wat erven waar bewoners er een waterwildcollectie op na houden. Dat leidde tot een waarneming van een mannetje Carolinaeend op 23 april in Staatsbosbeheergebied (ontoereikend voor opvoeren territorium) en meerdere waarnemingen van een paartje Mandarijneend, waarvan een territorium net buiten Staatsbosbeheereigendommen werd vastgesteld. Tussen de diverse ganzensoorten hield zich gedurende het voorjaar tevens een ongepaarde Kleine Canadese Gans op (ontoereikend voor opvoeren territorium), maar de verrassing was nog het grootst door de aanwezigheid van een paartje Sneeuwganzen vlakbij de kijkhut op 19 juni (eenmalige waarneming, ontoereikend voor territorium).

Graslandjes langs de Lindedijk, opgroeihabitat van Grauwe Gans, Grote Canadese Gans en Brandgans (18 juni 2013).

5. Evaluatie

In Kleefstra & Jager (2006) gaat puntsgewijs aandacht uit naar de Rottige Meente als belangrijk vogelgebied, het effect van natuurontwikkeling en rietbeheer op broedvogels, het weinig succesvolle ingrijpen in de broedpopulatie van de Grauwe Gans, kansen voor de Zwarte Stern in het gebied en monitoring. Aan dat alles is verhipte weinig veranderd, zodoende dat de toenmalige aandachtspunten nog steeds punten van aandacht zijn.

De integrale kartering van de Rottige Meente in 2013 laat zien dat aan het uitgebreide scala aan broedvogels niet wezenlijk iets is veranderd (tabel 3). Tafeleend en Ringmus werden in tegenstelling tot de vorige twee karteringen niet meer vastgesteld, als nieuwe soort kwam de Roodborsttapuit erbij, en in feite ook twee soorten waarvan waarnemingen niet aan BMP-criteria voldeden, namelijk Kleine Canadese Gans en Sneeuwvangans. Daarnaast is het voorkomen van het Porseleinhoen onzeker door het ontbreken van nachtrondes.

Veranderingen in aantallen waren er zeker wel (tabel 4). Soorten die toenamen waren grazers als Knobbelswaan, Grauwe Gans, Grote Canadese Gans, Brandgans en Nijlgans. Voor de ganzensoorten geldt dat de jaarlijkse toename van de soorten in de Rottige Meente sterker is dan die landelijk wordt vastgesteld. Tevens namen enkele bosvogels verder toe, zoals Grote Bonte Specht, Gekraagde Roodstaart, Spotvogel, Zwartkop en Grauwe Vliegenvanger. Dit zou samen kunnen hangen met verdere veroudering van het broekbos.

Naast een afname voor Aalscholver, Boompieper en Boomkruiper laten nogal wat rietvogels kleinere aantallen zien. Het gaat dan om Blauwborst, Sprinkhaanzanger, Snor, Rietzanger, Bosrietzanger, Kleine Karekiet en Rietgors. Het is onduidelijk waar dit mee samenhangt, aangezien het rietbeheer en de hoeveelheid riet niet wezenlijk is veranderd.

Literatuur

ALTENBURG W. & WYMENGA E. 1989. Beheersplan Rottige Meente 1989-1999. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (RED.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

BURO BAKKER 2003. Vegetatiekartering Rottige Meente 2001-2002. Assen.

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

HUSTINGS M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M., REIJNEN M.J.S.M. (RED.) 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen, Nederlandse Vereniging tot bescherming van vogels, Zeist. Uitgave onder verantwoordelijkheid van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

VAN DER JEUGD H.P., VOSLAMBER B., VAN TURNHOUT C., SIERDSEMA H., FEIGE N., NIENHUIS J. & KOFFIJBERG K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? SOVON-onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

KLEEFSTRA R. 1999. Broedvogels van de Rottige Meente in 1999. SOVON-inventarisatierapport 99/19. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

KLEEFSTRA R. & JAGER K. 2006. Broedvogels van de Rottige Meente in 2006. SOVON-inventarisatierapport 2006/36. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

PLANTINGA J.E. 1995. De Rottige Meente; waterkwaliteit en inrichtingsaspecten van een laagveenmoeras. Waterschap Friesland, Van Hall Instituut, Leeuwarden.

PLANTINGA J.E. 2006. Trilveen in de Rottige Meente. *Twirre* 17 (1): 25-30.

VERSLUYS M. 1988. Broedvogelinventarisatie De Rottige Meente 1988. Staatsbosbeheer-terreinbeheer Friesland, Harlingen.

VOSLAMBER B., VAN DER JEUGD H. & KOFFIJBERG K. 2010. Broedende ganzen in Nederland. *De Levende Natuur* 111: 40-44.

Bijlagen

Bijlage 1. Interpretatiecriteria

Bijlage 2. Landelijke trends

Bijlage 3. Verspreidingskaarten broedvogels Rottige Meente 2013

Bijlage 1. Interpretatiecriteria met:

Grenzen waartussen waarnemingen waarschijnlijk betrekking hebben op broedvogels;

Aantal waarnemingen dat is vereist tussen de datumgrenzen;

Aantal waarnemingen dat is vereist in hele periode;

Afstand waarbinnen twee waarnemingen die niet tijdens hetzelfde bezoek zijn gedaan, worden beschouwd als van hetzelfde territorium. In geval van meer dan twee waarnemingen is voor de grootte van een territorium maximaal 1,5 maal de fusie-afstand aangehouden.

Soort	1a	1b	2	3	4
Grauwe Gans	24-2	01-5	1	1	2500
Wilde Eend	27-3	10-5	1	1	1000
Wintertaling	25-4	30-6	1	1	1000
Fazant	27-1	30-6	1	1	300
Dodaars	5-4	10-7	1	1	500
Havik	27-1	15-7	1	2	1000
Sperwer	24-2	15-7	1	2	500
Buizerd	27-1	15-7	1	2	1000
Porseleinhoen	25-4	15-7	1	1	300
Meerkoet	15-4	10-6	1	2	500
Watersnip	15-4	30-6	1	1	1000
Houtsnip	10-3	20-7	1	1	1000
Holenduif	24-2	31-7	1	1	500
Houtduif	15-4	31-7	1	1	300
Koekoek	5-5	25-6	1	1	1000
Nachtzwaluw	10-5	10-8	1	1	500
Groene Specht	24-2	31-5	1	1	1000
Grote Bonte Specht	24-2	30-6	1	1	300
Kleine Bonte Specht	27-1	20-6	1	1	500
Wielewaal	5-5	15-7	1	1	500
Gaai	27-3	10-7	1	1	500
Zwarte Kraai	24-2	30-6	1	1	500
Goudhaan	5-4	30-6	1	1	300
Pimpelmees	10-3	30-6	1	1	300
Koolmees	10-3	30-6	1	1	300
Kuifmees	24-2	15-6	1	1	300
Zwarte Mees	10-3	30-6	1	1	300
Matkop	27-1	30-6	1	1	500
Staartmees	24-2	31-5	1	1	500
Fluiter	10-5	30-6	1	1	300
Tjiftjaf	5-4	20-7	1	1	300
Fitis	10-4	30-6	1	1	300
Braamsluiper	25-4	30-6	1	1	300
Grasmus	20-4	10-7	1	1	300
Tuinfluiter	25-4	20-7	1	1	300
Zwartkop	10-4	20-7	1	1	300
Sprinkhaanzanger	25-4	20-7	1	1	300

Soort	1a	1b	2	3	4
Bosrietzanger	5-5	20-7	1	1	300
Kleine Karekiet	30-4	10-7	1	1	300
Boomkruiper	27-1	20-6	1	1	300
Winterkoning	27-1	20-7	1	1	300
Merel	24-2	15-7	1	1	300
Zanglijster	15-4	30-6	1	1	300
Grote Lijster	24-2	31-5	1	1	500
Gauwe Vliegenvanger	10-5	10-8	1	1	300
Roodborst	25-4	30-6	1	1	300
Blauwborst	27-3	15-7	1	1	300
Gekraagde Roodstaart	25-4	30-6	1	1	300
Paapje	10-5	20-7	1	1	300
Roodborsttapuit	10-3	15-7	1	1	300
Bonte Vliegenvanger	15-4	15-6	1	1	300
Heggenmus	5-3	10-7	1	1	300
Boompieper	10-4	10-7	1	1	300
Vink	15-4	20-7	1	1	300
Putter	27-3	15-7	1	1	300
Kneu	20-4	20-7	1	1	500
Goudvink	27-3	31-7	1	1	500
Appelvink	10-3	20-6	1	1	300
Geelgors	27-3	20-7	1	1	300
Rietgors	10-4	30-6	1	1	300

Bijlage 2. Landelijke trends

Landelijke broedvogeltrends van soorten in de Rottige Meente, waarvan uit tenminste twee jaren gegevens voorhanden zijn. De trends beslaan de periode 1990-2012, het eerste jaar is gesteld op 100.

Knobbelzwaan	
Grauwe Gans	
Kolgans	
Brandgans	
Nijlgans	
Bergeend	
Tafeleend	
Kuifeend	
Krakeend	
Slobeend	
Wilde Eend	
Zomertaling	
Wintertaling	
Fazant	
Aalscholver	
Roerdomp	
Blauwe Reiger	
Purperreiger	
Ooievaar	
Fuut	
Bruine Kiekendief	
Havik	
Buizerd	
Torenavalk	
Waterral	
Porseleinhoen	
Waterhoen	
Meerkoet	
Scholekster	
Kievit	
Watersnip	
Grutto	
Wulp	
Holenduif	
Houtduif	
Koekoek	
IJsvogel	
Grote Bonte Specht	
Kleine Bonte Specht	
Wielewaal	
Gaai	
Kauw	

Bijlage 3. Verspreidingskaarten broedvogels Rottige Meente 2013

Rottige Meente 2013

Knobbelzwaan 21 territoria

Rottige Meente 2013

Grauwe Gans 681 territoria

Rottige Meente 2013

Soepgans 1 territorium

Rottige Meente 2013

Kolgans 1 territorium

Rottige Meente 2013

Grote Canadese Gans 28 territoria

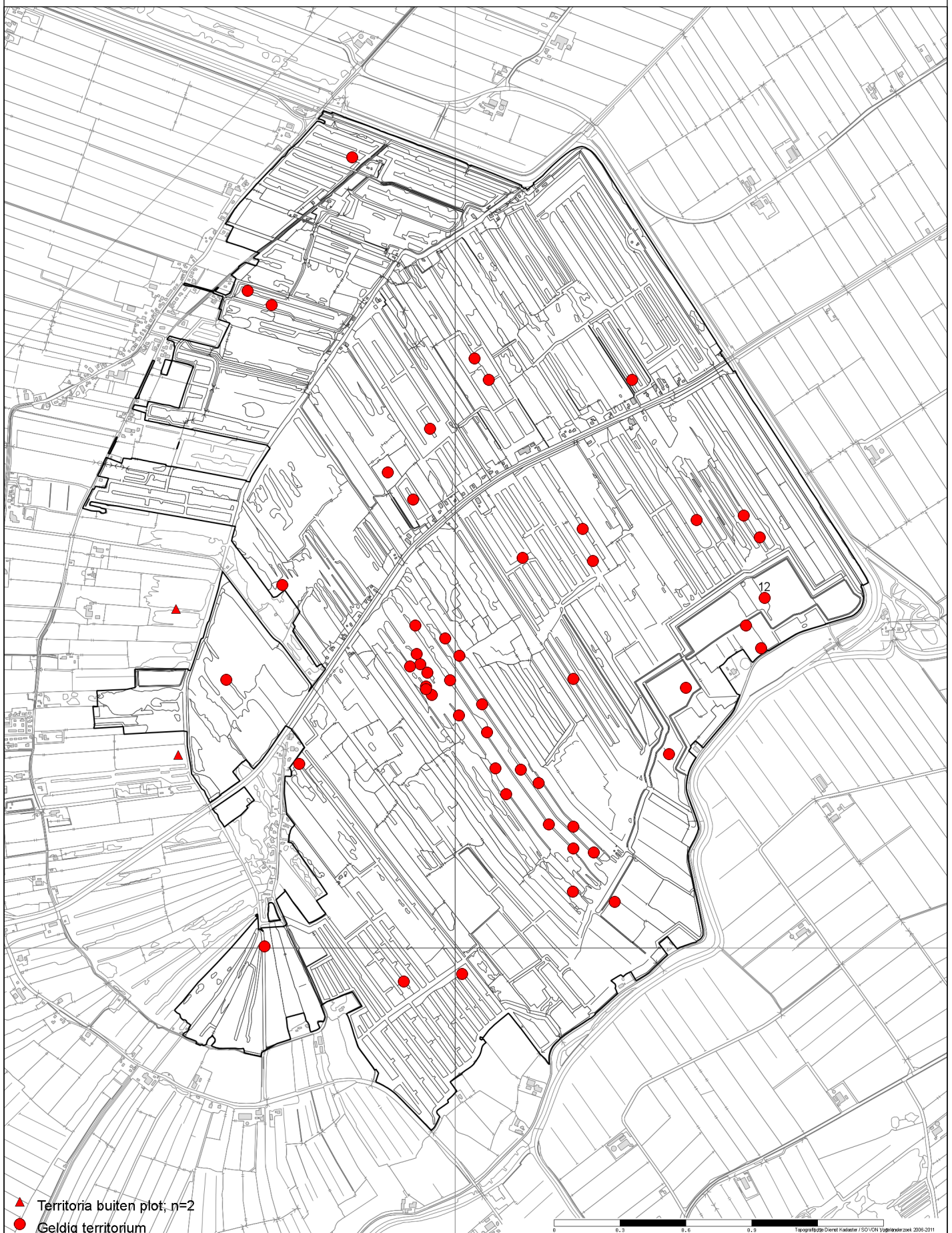
Rottige Meente 2013

Brandgans 127 territoria

Rottige Meente 2013

Nijlgans 62 territoria

Rottige Meente 2013

Bergeend 8 territoria

Rottige Meente 2013

Kuifeend 36 territoria

Rottige Meente 2013

Mandarijneend 0 territoria

▲ Territoria buiten plot; n=1
● Geldig territorium

Rottige Meente 2013

Krakeend 169 territoria

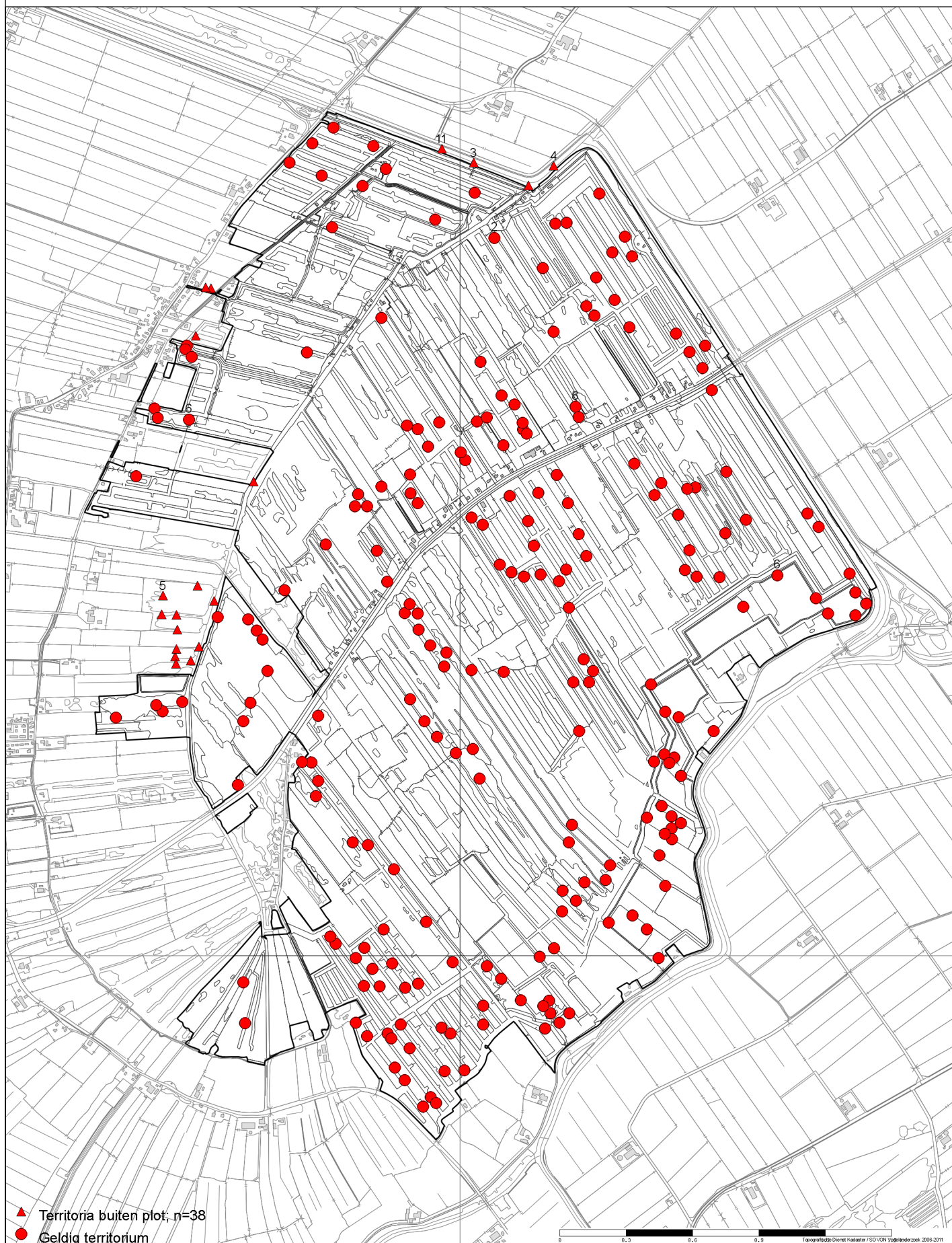
Rottige Meente 2013

Slobeend 37 territoria

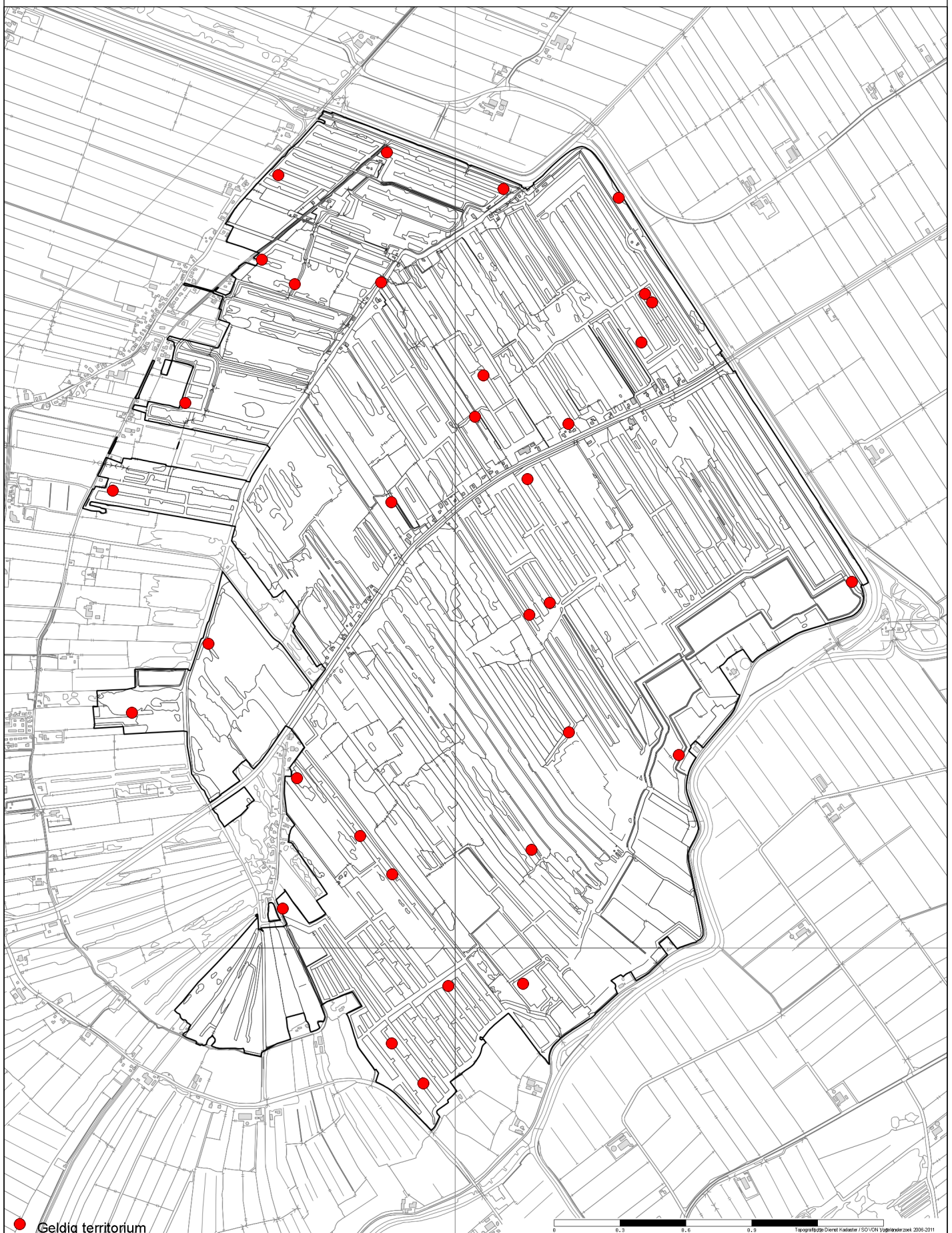
Rottige Meente 2013

Wilde Eend 237 territoria

Rottige Meente 2013

Soepeend 33 territoria

Rottige Meente 2013

Zomertaling 3 territoria

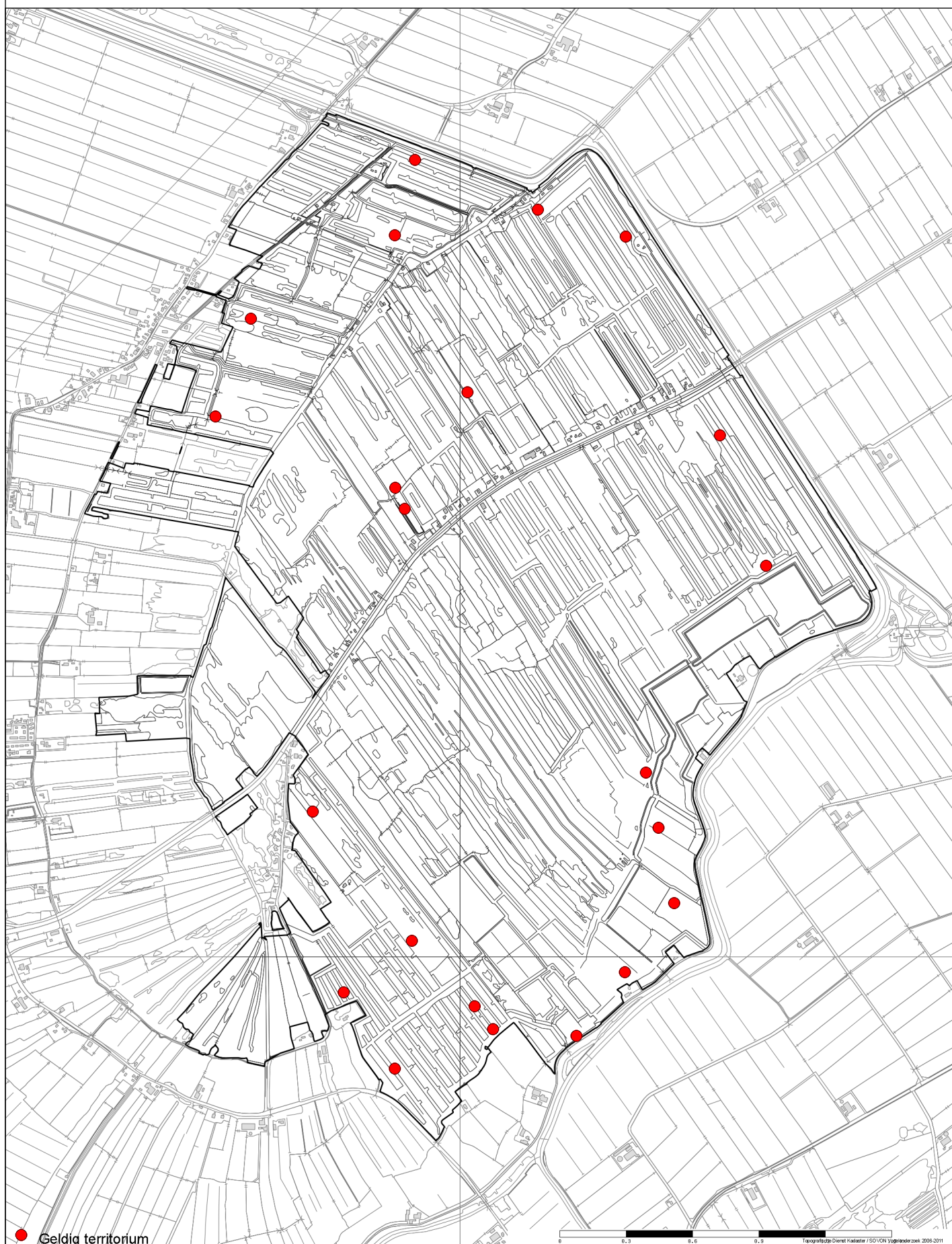
Rottige Meente 2013

Wintertaling 6 territoria

Rottige Meente 2013

Fazant 22 territoria

Rottige Meente 2013

Aalscholver 386 territoria

● Geldig territorium

0 6,3 6,6 6,9 Topografische Dienst Kadaster / SO-VON Vrijlandoverzicht 2008-2011

Rottige Meente 2013

Roerdomp 3 territoria

Rottige Meente 2013

Blauwe Reiger 41 territoria

Rottige Meente 2013

Ooievaar 5 territoria

Rottige Meente 2013

Fuut 8 territoria

Rottige Meente 2013

Bruine Kiekendief 7 territoria

Rottige Meente 2013

Havik 3 territoria

Rottige Meente 2013

Buizerd 6 territoria

● Geldig territorium

0 0,3 0,6 0,9 Topografische Dienst Kadaster / SO-VON Yogyakarta 2008-2011

Rottige Meente 2013

Torenvalk 1 territorium

Rottige Meente 2013

Waterral 12 territoria

Rottige Meente 2013

Waterhoen 5 territoria

● Geldig territorium

0 0,3 0,6 0,9 Topografische Dienst Kadaster / SO-VON Vrijlandoverzicht 2008-2011

Rottige Meente 2013

Meerkoet 29 territoria

Rottige Meente 2013

Scholekster 4 territoria

Rottige Meente 2013

Kievit 25 territoria

Rottige Meente 2013

Watersnip 3 territoria

Rottige Meente 2013

Grutto 4 territoria

● Geldig territorium

0 6,3 0,6 0,9 Topografische Dienst Kadaster / SO-VON Yogyakarta 2008-2011

Rottige Meente 2013

Wulp 6 territoria

Rottige Meente 2013

Tureluur 3 territoria

Rottige Meente 2013

Kokmeeuw 3 territoria

Rottige Meente 2013

Holenduif 10 territoria

Rottige Meente 2013

Houtduif 30 territoria

Rottige Meente 2013

Turkse Tortel 0 territoria

Rottige Meente 2013

Koekoek 11 territoria

Rottige Meente 2013

IJsvogel 3 territoria

Rottige Meente 2013

Grote Bonte Specht 17 territoria

Rottige Meente 2013

Kleine Bonte Specht 2 territoria

Rottige Meente 2013

Wielewaal 3 territoria

Rottige Meente 2013

Gaai 6 territoria

● Geldig territorium

0 0,3 0,6 0,9 Topografische Dienst Kadaster / SO-VON Yogyakarta 2008-2011

Rottige Meente 2013

Kauw 3 territoria

● Geldig territorium

0 6,3 0,6 0,9 Topografische Dienst Kadaster / SO-VON Vrijlandoverzicht 2008-2011

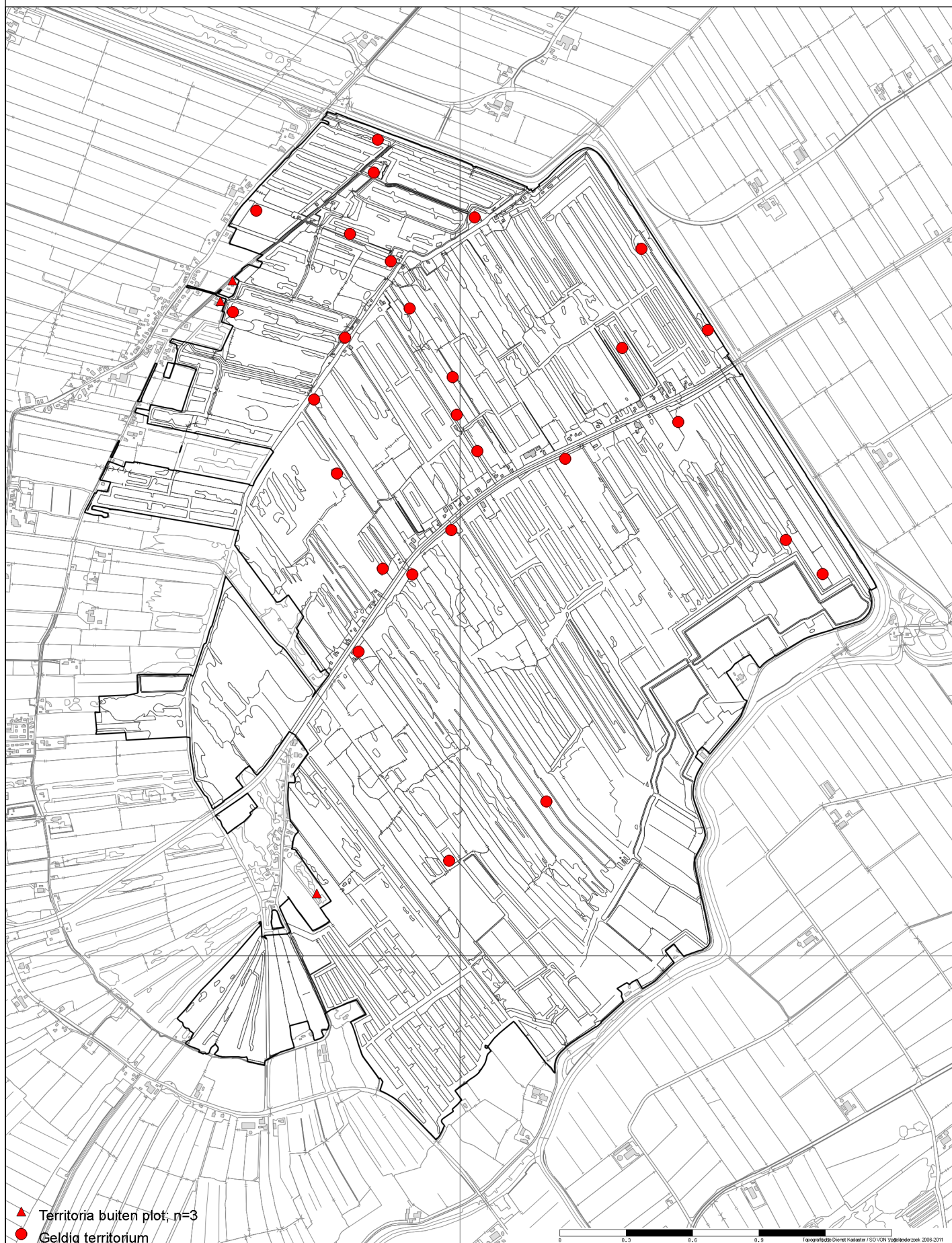
Rottige Meente 2013

Zwarte Kraai 11 territoria

Rottige Meente 2013

Pimpelmees 27 territoria

Rottige Meente 2013

Koolmees 62 territoria

Rottige Meente 2013

Matkop 7 territoria

Rottige Meente 2013

Baardman 1 territorium

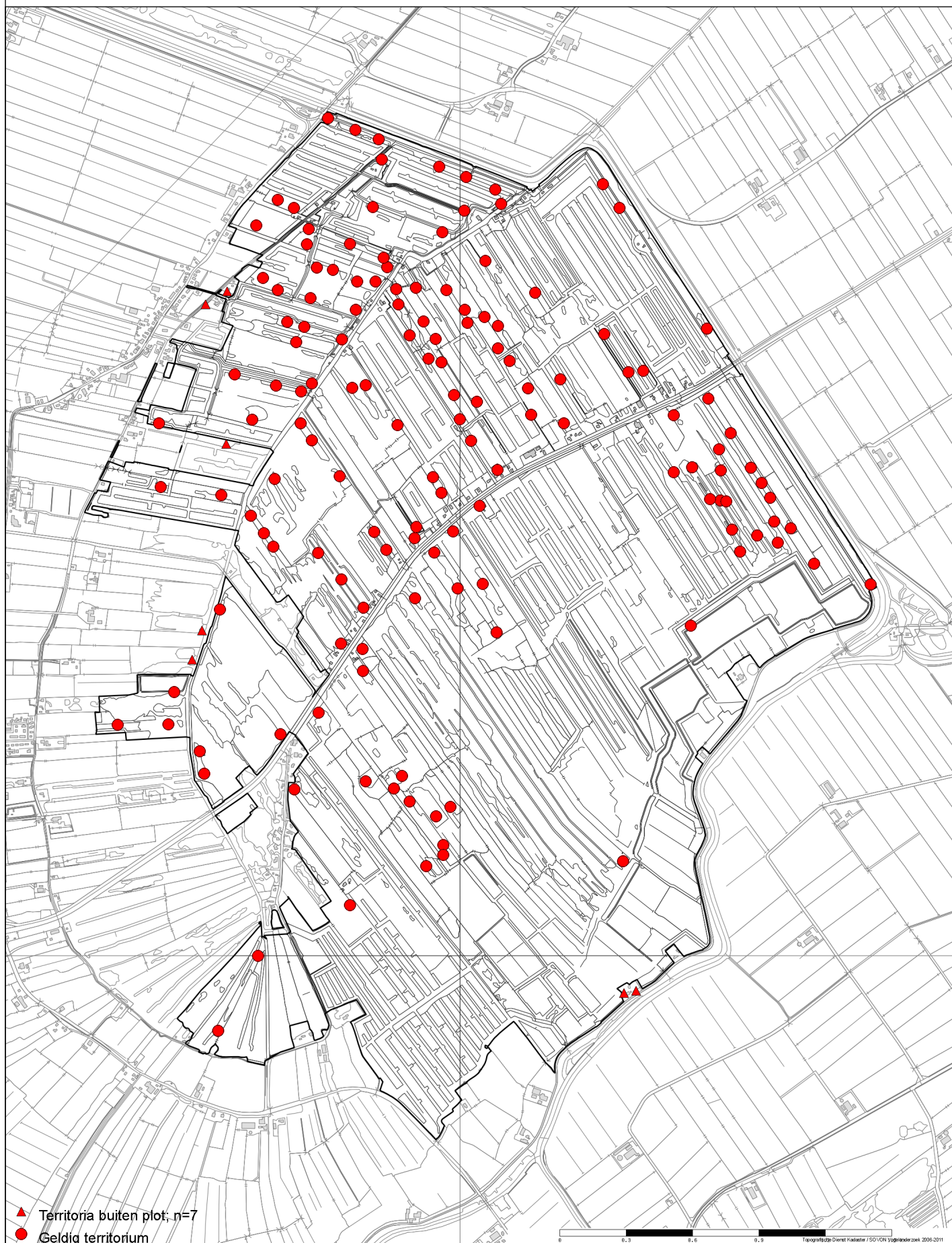
Rottige Meente 2013

Staartmees 2 territoria

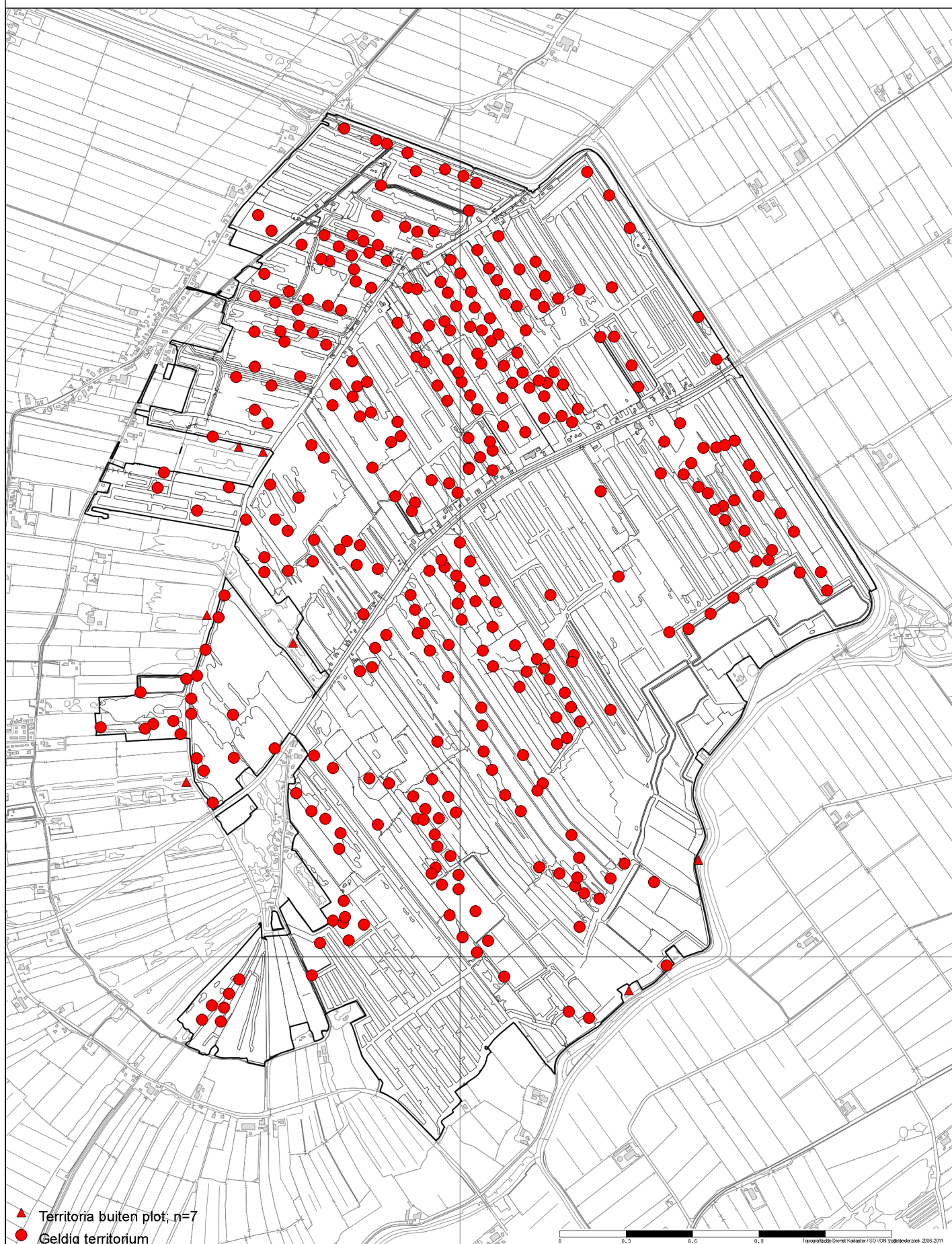
Rottige Meente 2013

Tjiftjaf 144 territoria

Rottige Meente 2013

Fitis 338 territoria

Rottige Meente 2013

Braamsluiper 3 territoria

Rottige Meente 2013

Grasmus 89 territoria

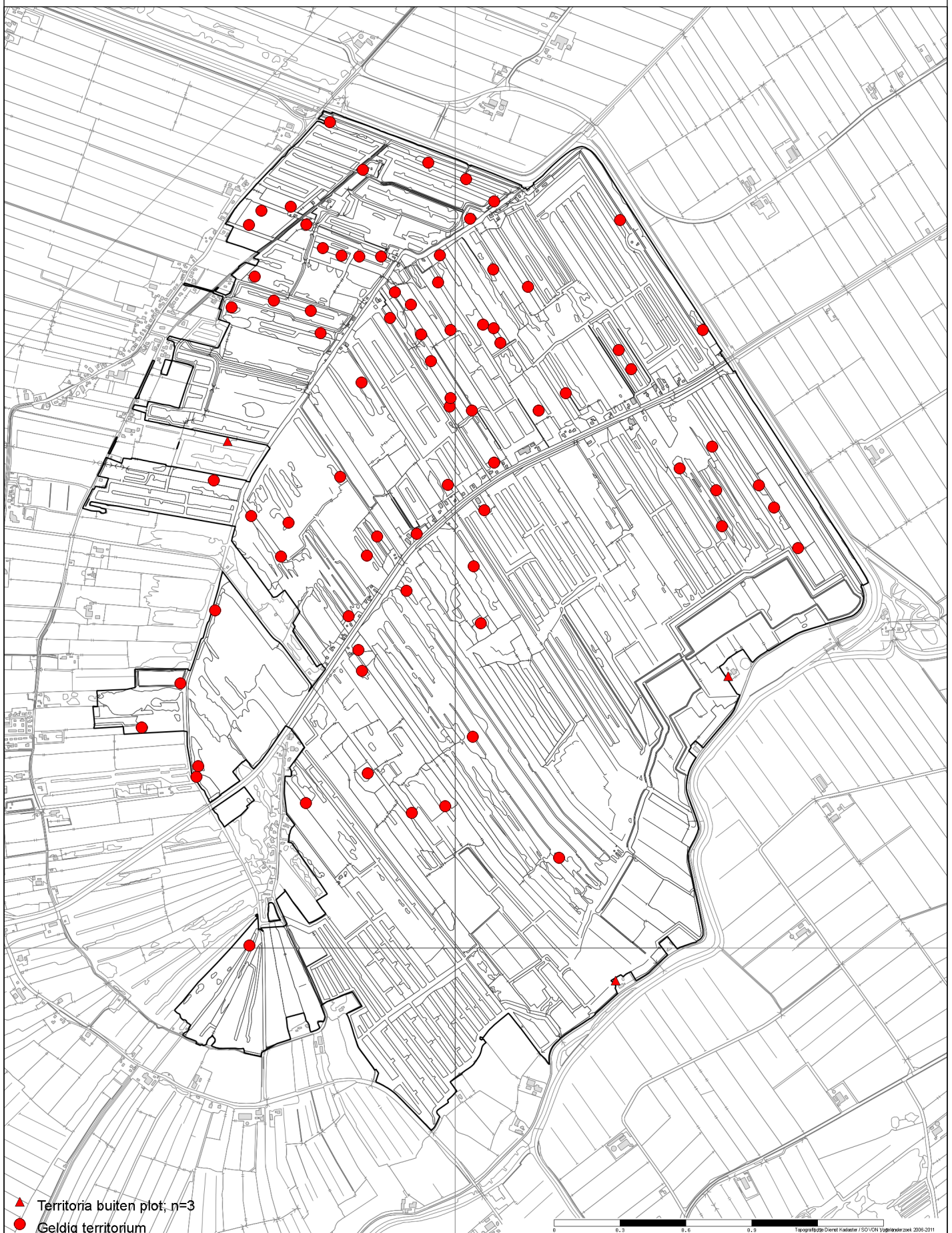
Rottige Meente 2013

Tuinfluiter 55 territoria

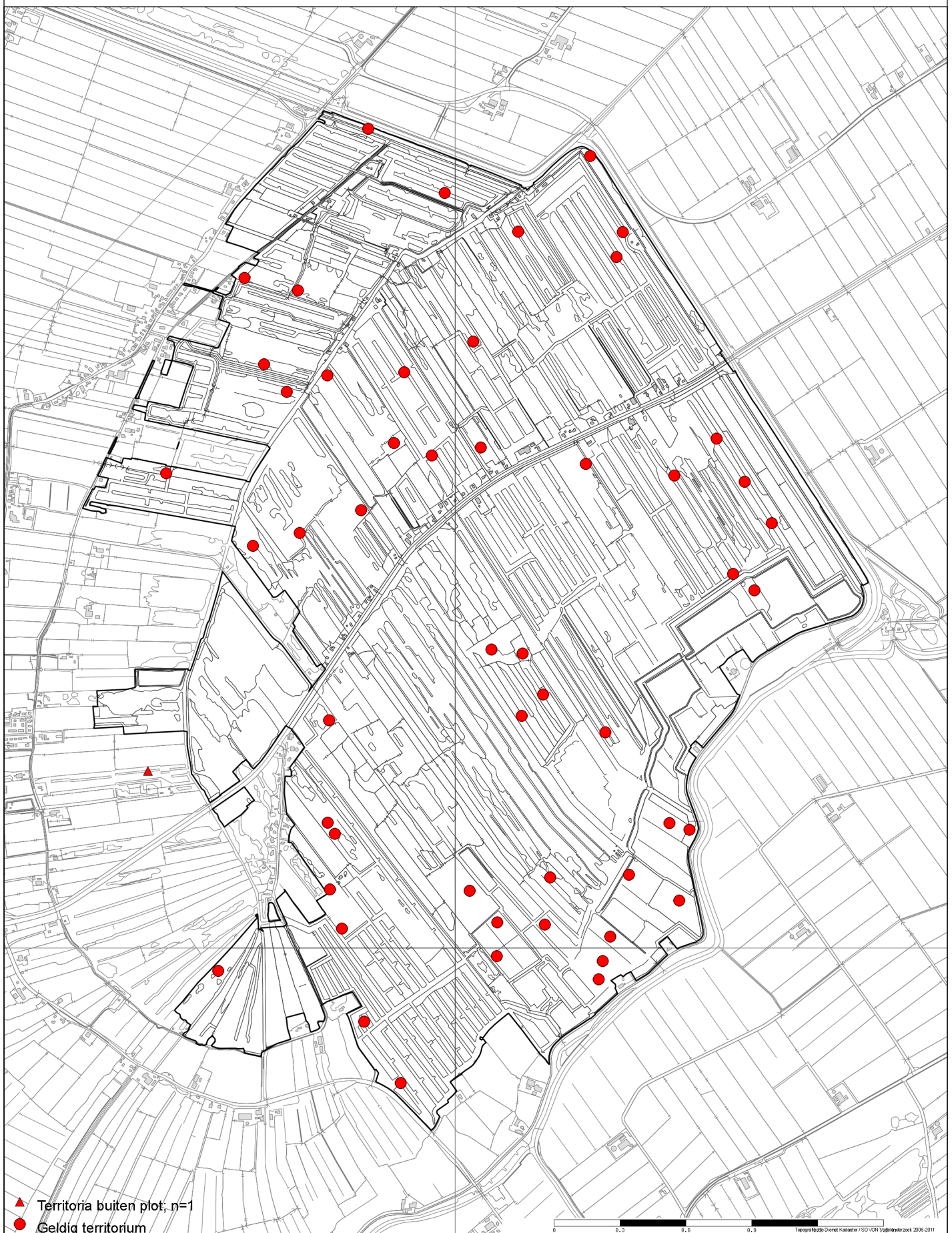
Rottige Meente 2013

Zwartkop 78 territoria

Rottige Meente 2013

Sprinkhaanzanger 52 territoria

Rottige Meente 2013

Snor 33 territoria

Rottige Meente 2013

Spotvogel 9 territoria

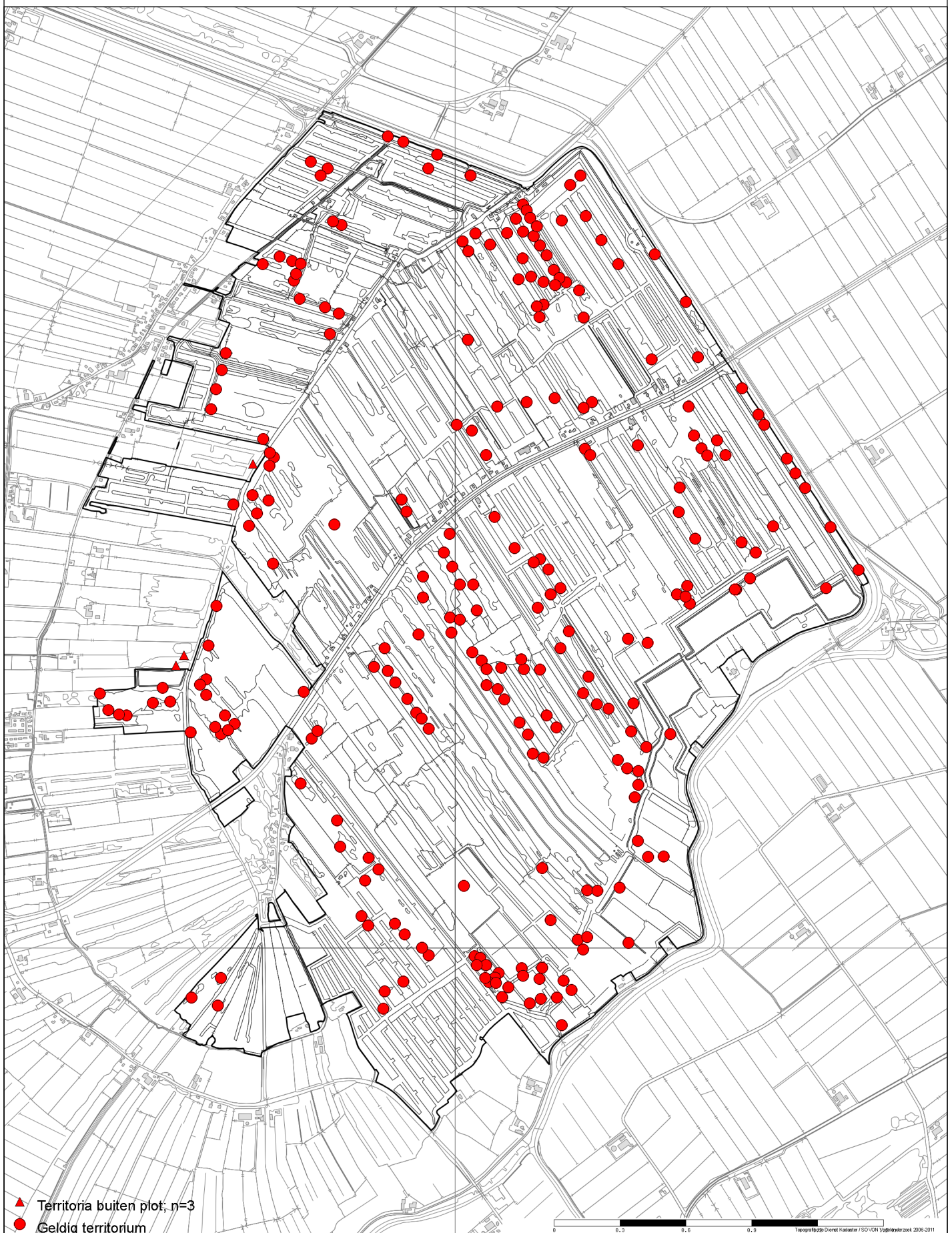
Rottige Meente 2013

Bosrietzanger 44 territoria

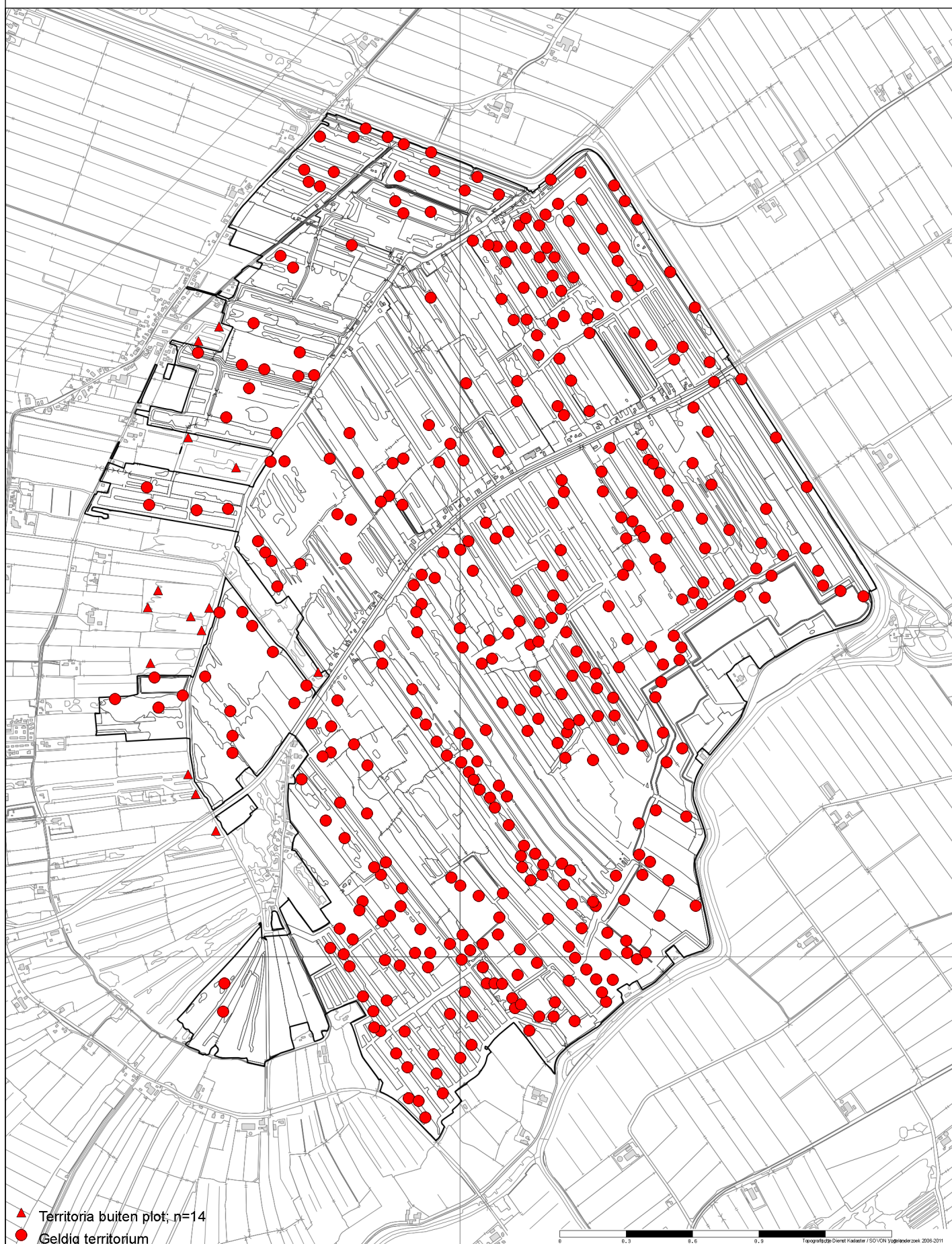
Rottige Meente 2013

Kleine Karekiet 248 territoria

Rottige Meente 2013

Rietzanger 389 territoria

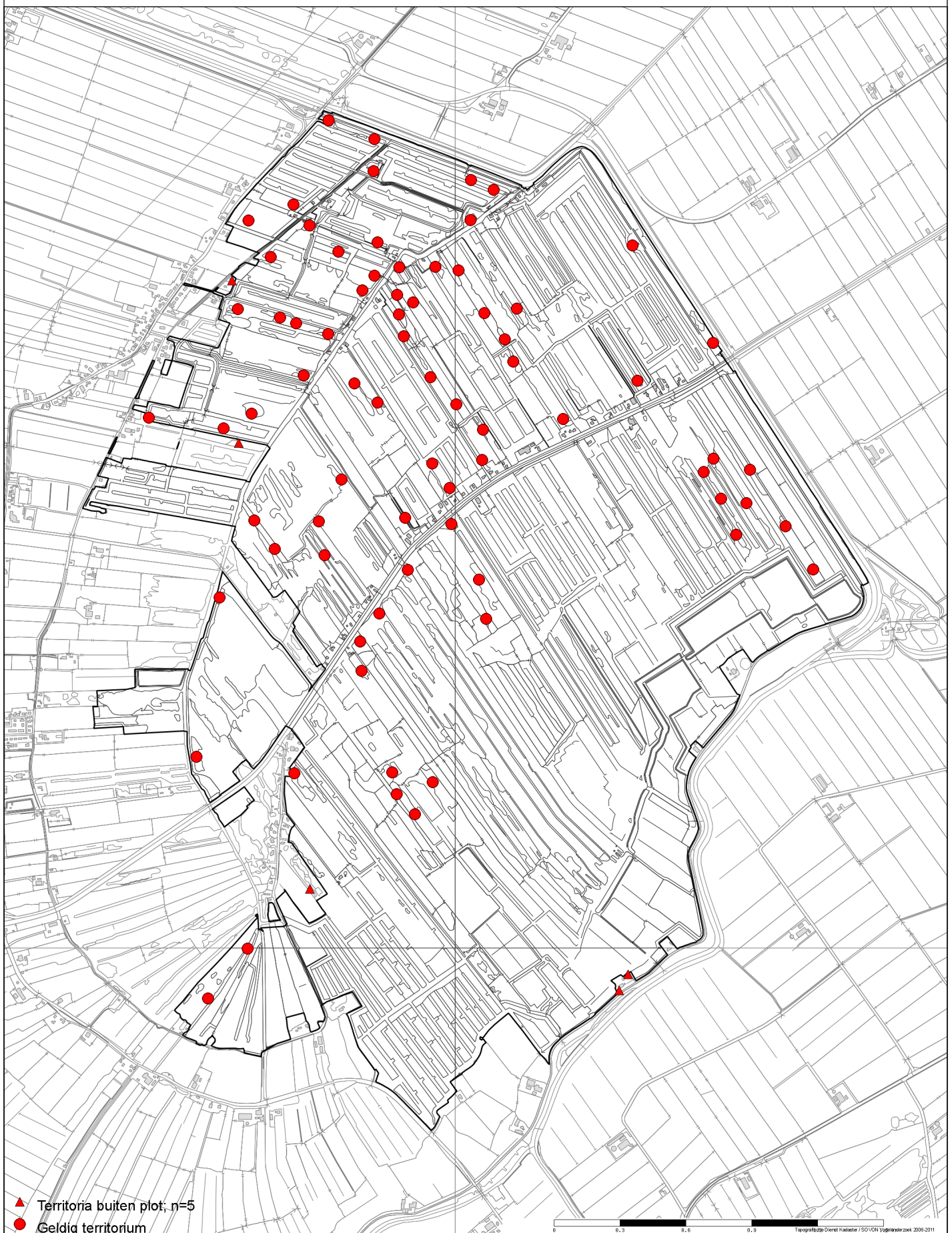
Rottige Meente 2013

Boomkruiper 10 territoria

Rottige Meente 2013

Winterkoning 75 territoria

Rottige Meente 2013

Spreeuw 4 territoria

Rottige Meente 2013

Merel 50 territoria

Rottige Meente 2013

Zanglijster 19 territoria

Rottige Meente 2013

Grauwe Vliegenvanger 9 territoria

Rottige Meente 2013

Roodborst 10 territoria

Rottige Meente 2013

Nachtegaal 3 territoria

Rottige Meente 2013

Blauwborst 58 territoria

Rottige Meente 2013

Gekraagde Roodstaart 11 territoria

Rottige Meente 2013

Roodborsttapuit 7 territoria

Rottige Meente 2013

Bonte Vliegenvanger 3 territoria

Rottige Meente 2013

Heggenmus 14 territoria

Rottige Meente 2013

Gele Kwikstaart 2 territoria

Rottige Meente 2013

Boompieper 53 territoria

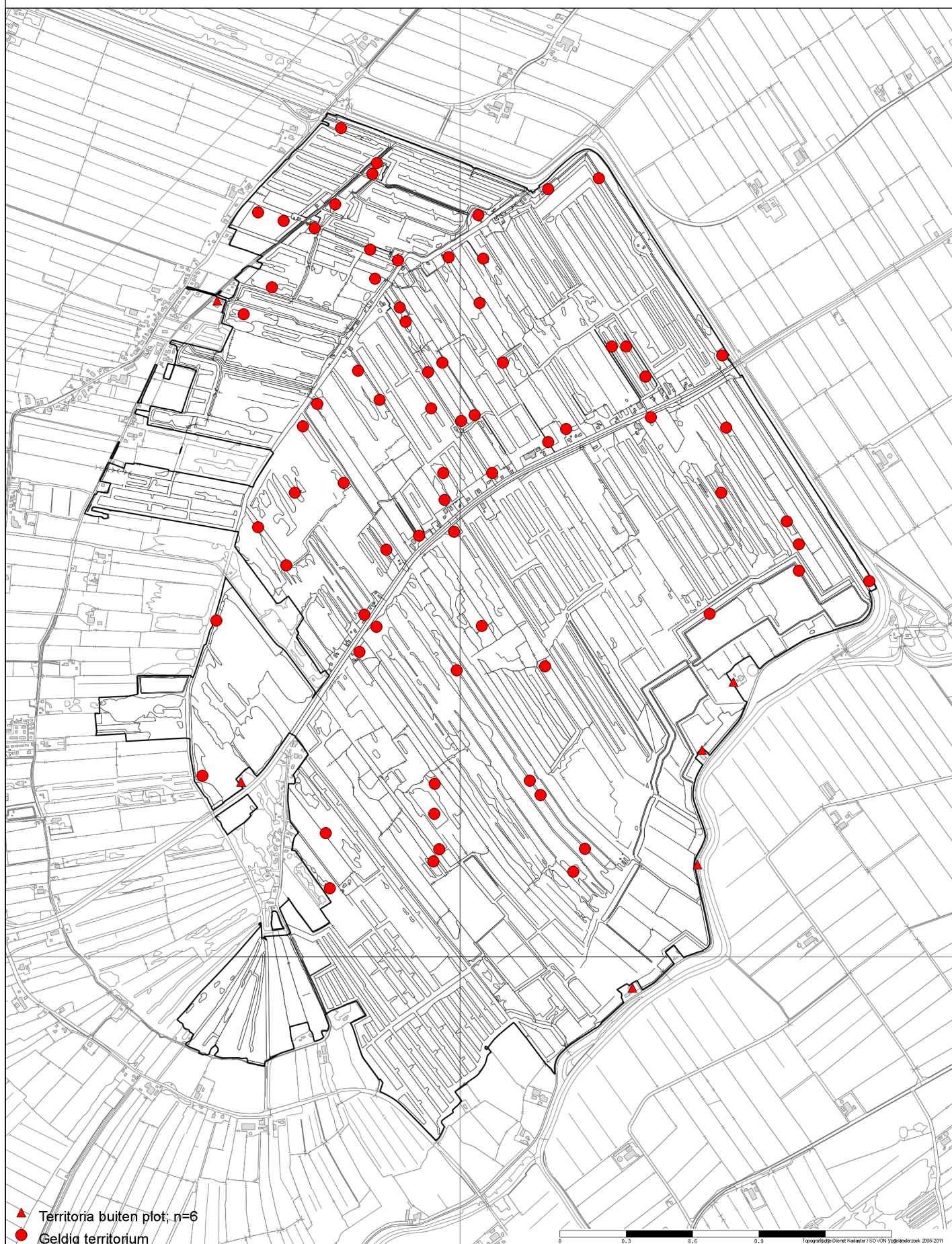
Rottige Meente 2013

Graspieper 5 territoria

Rottige Meente 2013

Vink 72 territoria

Rottige Meente 2013

Groenling 6 territoria

Rottige Meente 2013

Putter 1 territorium

Rottige Meente 2013

Kneu 2 territoria

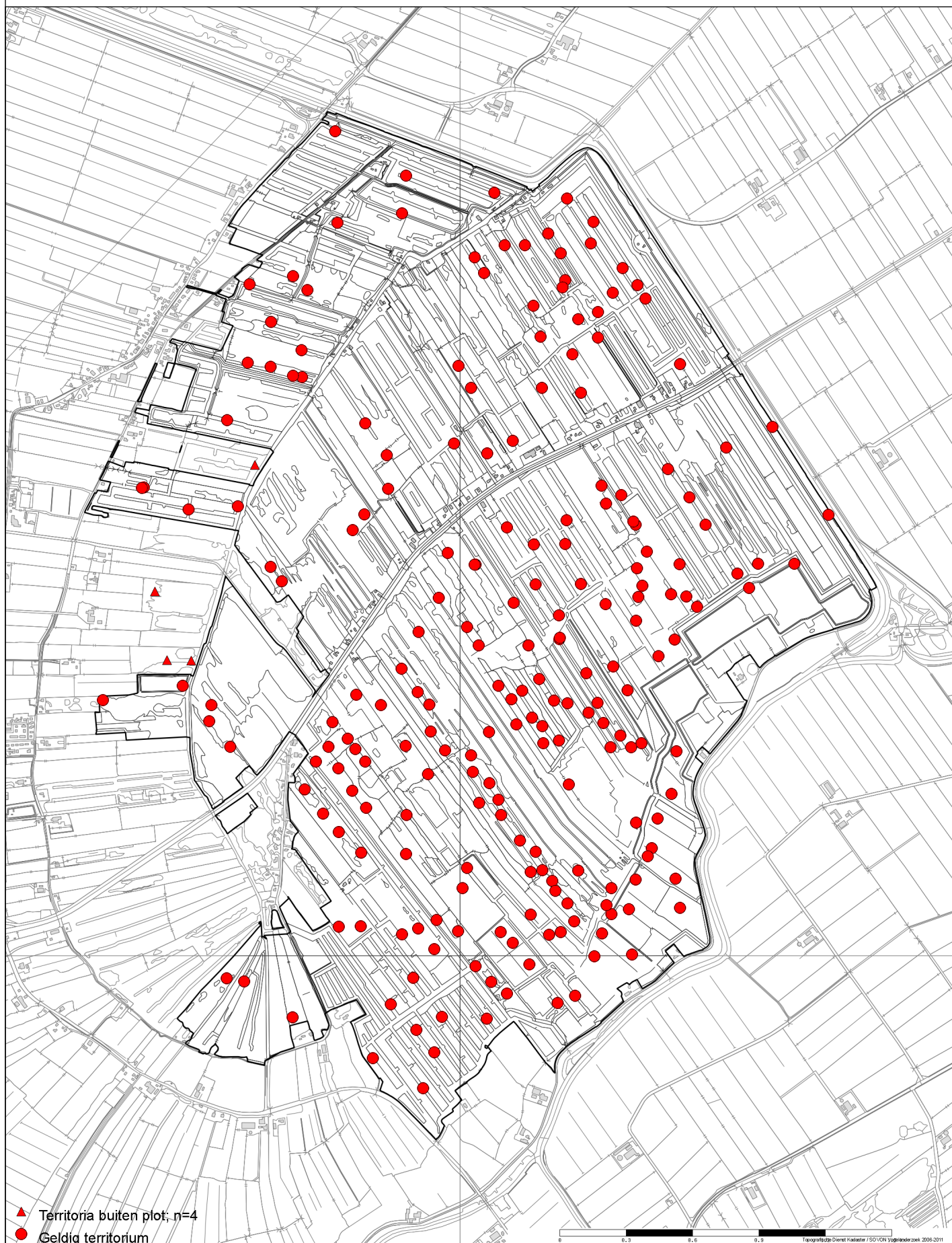
Rottige Meente 2013

Goudvink 10 territoria

Rottige Meente 2013

Rietgors 214 territoria

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

